

Filip Ciepły¹

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ORCID: 0000 0002 1124 7389

CZY PAŃSTWO POWINNO KARAĆ OBRAZĘ UCZUĆ RELIGIJNYCH?

SHOULD THE STATE PUNISH OFFENDING RELIGIOUS FEELINGS?

ABSTRACT:

Zgodnie z treścią art. 196 polskiego kodeksu karnego z 1997 r., kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Wskazany przepis ustawy karnej podlega krytyce w debacie naukowej i publicystycznej. Postuluje się jego uchYLENIE. Celem artykułu jest przegląd najważniejszych argumentów za i przeciw stosowaniu sankcji karnych za obrazę uczuć religijnych, a także próba odpowiedzi na pytanie, czy państwo powinno karać tego typu zachowania oraz jak ewentualnie prawidłowo to uzasadnić we współczesnym pluralistycznym, liberalnym społeczeństwie.

According to Art. 196 of the Polish Penal Code of 1997, anyone who offends the religious feelings of others by publicly profaning an object of religious worship or a place dedicated to the public celebration of religious rites is liable to a fine, the restriction of liberty or imprisonment for up to two years. This provision is criticized in the scientific and journalistic debate. It is proposed to be deleted. The aim of the article is to review the most important arguments for and against the use of criminal sanctions for offending religious feelings, as well as an attempt to answer the question whether the state should punish this type of behavior and how to properly justify it in a contemporary pluralistic, liberal society.

Słowa kluczowe: obraza uczuć religijnych, wolność religijna, znieważenie, kryninalizacja, mowa nienawiści

Keywords: offence against religious feelings, religious freedom, insult, criminalization, hate speech

---

¹ Dr hab. Filip Ciepły, prof. KUL, profesor uczelni w Katedrze Prawa Karnego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Autor publikacji z zakresu prawa karnego.

WPROWADZENIE

Obraza uczuć religijnych to wywołująca emocje reakcja psychiczna danej osoby, związana z poniżającym zachowaniem wobec przedmiotu, znaku, symbolu religijnego, której towarzyszy poczucie naruszenia godności, uczucie zawstydzenia, zażenowania, smutku². Umyślne zachowanie powodujące obrazę uczuć religijnych jest w polskim systemie prawnym uznane za przestępstwo³. Regulacje tego typu obowiązują także w innych państwach, takich jak m.in. Austria, Belgia, Bułgaria, Cypr, Finlandia, Grecja, Hiszpania, Irlandia, Łotwa, Niemcy, Luksemburg, Portugalia, Włochy⁴. Kryminalizacja aktu obrazy uczuć religijnych nie jest sprzeczna ani z normami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ani orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Niemniej jednak w debacie naukowej i publicystycznej raz po raz wraca postulat dekryminalizacji obrazy uczuć religijnych, a więc wykreślenia z kodeksu karnego art. 196. Celem niniejszego artykułu jest zwięzły przegląd argumentów za i przeciw stosowaniu sankcji karnych za obrazę uczuć religijnych i próba odpowiedzi na pytanie czy państwo powinno karać tego typu zachowania oraz jak ewentualnie to prawidłowo uzasadnić we współczesnym pluralistycznym, liberalnym społeczeństwie.

1. DOMINUJĄCE ARGUMENTY ZA I PRZECIW KARALNOŚCI OBRAZY UCZUĆ RELIGIJNYCH

Rdzeniem tradycyjnej argumentacji uzasadniającej kryminalizację obrazy uczuć religijnych jest jej zakotwiczenie w konstytucyjnych i prawnomiędzynarodowych gwarancjach ochrony wolności religijnej. Według Trybunału Konstytucyjnego uczucia religijne podlegają szczególnej ochronie prawa, są bowiem bezpośrednio powiązane z wolnością sumienia i religii, stanowiącą wartość konstytucyjną⁵. Trybunał Konstytucyjny podkreśla przy tym, że mogąca wchodzić w kolizję z wolnością sumienia i religii wolność wyrażania swoich poglądów, nie jest prawem absolutnym i w pewnych okolicznościach dopuszczalne jest wprowadzenie

² Uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 października 2015 r., SK 54/13, OTK ZU-A 2015, nr 9, poz. 142.

³ „Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2” – art. 196 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138), dalej: k.k.

⁴ *Ochrona uczuć religijnych standardem wielu państw Unii Europejskiej – analiza Ordo Iuris*, <https://ordoiuris.pl/wolnosc-sumienia/ochrona-uczuc-religijnych-standardem-wielu-panstw-unii-europejskiej-analiza-ordo> [dostęp: 13.04.2023]; *Ochrona uczuć religijnych w wybranych państwach Europy. Analiza prawnoporównawcza z uwzględnieniem orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, <https://ordoiuris.pl/wolnosc-sumienia/ochrona-uczuc-religijnych-w-wybranych-panstwach-europy-analiza-prawnoporownawcza-z> [dostęp: 13.04.2023].

⁵ Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 czerwca 1994 r., K 17/93, OTK 1994/1, poz.11.

ograniczenia w jej wykonywaniu. Zdaniem Trybunału przepis art. 196 k.k. penalizujący obrazę uczuć religijnych nie uniemożliwia wyrażania negatywnych opinii na temat religii i instytucji religijnych. Krytyka ta musi jednak mieć charakter merytoryczny i nie może wywoływać szkody dla praw i wolności innych osób. Karalność obrazy uczuć religijnych ma przeciwdziałać takiemu rodzajowi krytyki, który polega na zastępowaniu, z powołaniem się na wolność słowa, argumentów merytorycznych – zniewagami, które nie mogą być standardem akceptowanym w demokratycznym państwie⁶.

Uzasadnienie przyjęte przez polski sąd konstytucyjny jest spójne z linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), który uznaje szeroki margines oceny poszczególnych krajów członkowskich Rady Europy w zakresie penalizacji bluźnierstwa lub zniewagi uczuć religijnych⁷. Z gwarantowanej w systemie europejskim wolności religii wynika prawo obywateli do poszanowania i nieurazania ich uczuć religijnych, ochrona przed traktowaniem przedmiotu religijnego w pogardliwy, piętnujący, obraźliwy, kłamliwy lub ośmieszający sposób, jak również prawo do ochrony przed zniesławieniem z powodu przynależności do określonej religii. Należy unikać wypowiedzi, które jako bezproduktywnie obraźliwe (*gratuitously offensive*) lub wulgarne (*profane*) nie przyczyniają się w żaden sposób do debaty publicznej. Według ETPC państwo może uznać za konieczne wprowadzenie ograniczeń w korzystaniu z wolności słowa i stosowanie środków represyjnych wobec pewnych form zachowań, w tym również rozpowszechniania informacji lub idei, uznanych za niezgodne z obowiązkiem poszanowania wolności myśli, sumienia i wyznania⁸.

Przepis art. 196 k.k., określający przestępstwo obrazy uczuć religijnych, należy jednak w ostatnich latach do jednego z częściej kwestionowanych zarówno w nauce prawa, jak i w debacie społecznej. Przyczyny jego krytyki na gruncie nauk prawnych odnoszą się m.in. do nieostrości znamion typu czynu zabronionego, natomiast na niwie debaty społecznej sięgają konfliktu światopoglądowego nazywanego niekiedy „wojną kulturową”⁹. Krytyka odnosząca się do znamion obrazy uczuć religijnych uwypukla m.in. duże zróżnicowanie stopnia wrażliwości w sferze subiektywnych uczuć religijnych, których obrażenie stanowi jedno ze znamion przestępstwa. Podejmowane w praktyce wymiaru sprawiedliwości próby obiektywizacji tych uczuć, a więc oparcia się w tym zakresie na dominujących ocenach społecznych, również przyjmują dalece ocenny, niekiedy arbitralny cha-

⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 października 2015 r., SK 54/13, OTK ZU-A 2015, nr 9, poz. 142.

⁷ J. Falski, *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 25 października 2018 r. w sprawie E.S. vs. Austria, skarga nr 38450/12*, „Przegląd Sejmowy” 159,4 (2020), s. 215-230.

⁸ J. Roszkiewicz, *Prawo do poszanowania uczuć religijnych w świetle konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 82,2 (2020), s. 110.

⁹ A. Demenko, *Wypowiedź jako czynność sprawcza – na przykładzie znieważenia przedmiotu czci religijnej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 78,4 (2016), s. 137.

rakter. Pojawiają się także wątpliwości, co należy traktować jako przedmioty czci religijnej (materialne, osobowe, dogmatyczne, rytualne) i jak odróżnić przedmioty czci religijnej od niewyodrębnionych w ustawie karnej przedmiotów przeznaczonych do oddawania czci religijnej¹⁰.

Zaznacza się, że istotą sporów kryminalizacyjnych są jednak postępujące zmiany kulturowe w zakresie traktowania religii w życiu publicznym. Dominujący dotychczas model kultury osadzonej na wartościach religijnych ma się wyraźnie kurczyć. Zderzenie się tradycyjnej, bogatej w odniesienia religijne, polskiej kultury z liberalnym dziedzictwem zlaicyzowanej Europy Zachodniej, ma prowadzić do konfliktów, które polegają na narastaniu różnic, także w zakresie wrażliwości symbolicznej¹¹. Zwraca się uwagę na fakt, że w sytuacji sięgającej daleko polaryzacji światopoglądowej i politycznej prawo karne nie powinno być narzędziem wspierającym jedną ze stron konfliktu. W zakresie społecznej oceny zachowań traktowanych jako znieważenie przedmiotu czci religijnej ma nie być już jednej, a nawet dominującej wspólnoty interpretacyjnej. W razie istotnych różnic w ocenach danego zachowania trzeba brać zatem pod uwagę interpretację bardziej korzystną dla sprawcy, ze względu na obowiązywanie zasad *in dubio pro reo* czy *ultima ratio* stosowania sankcji karnych¹².

Innym zarzutem wobec art. 196 k.k. jest jego rzekoma niekonstytucyjność z powodu nierównego traktowania osób wyznających jakąś religię (których uczucia religijne mogą zostać urażone) oraz osób niewyznających żadnej religii, które w związku z tym pozbawione są prawnokarnej ochrony¹³. Podnosi się, że art. 196 k.k. zagraża zasadzie bezstronności światopoglądowej państwa ze względu na brak ochrony w tym przepisie uczuć osób bezwyznaniowych. Zdaniem M. Żukowskiej „prawo karne powinno unikać wartościowania uznaniowych dóbr czy światopoglądów, nie jest nadto społecznie aprobowana sytuacja, w której państwo świeckie popiera określony stosunek obywatela wobec religii i go faworyzuje. Powszechnie przyjęta równość ideologii wyznaniowych i bezwyznaniowych powinna prowadzić do unikania kryminalizacji czynów godzących tylko w jedną z nich”¹⁴. Pojawiają się także pytania o prawnokarną ochronę innych uczuć, nie tylko religijnych, ale np. patriotycznych lub artystycznych¹⁵, jak również dumy z własnej pracy naukowej, przywiązania do idei niereligijnych – humanizmu, na-

¹⁰ S. Cebula, *Obraza uczuć religijnych, czyli kontrowersje wokół artykułu 196 kodeksu karnego*, „Studia Religiologiczne” 45,4 (2012), s. 300.

¹¹ Z. Pasek, *Czy miesięcznice smoleńskie były uroczystościami religijnymi? Prawo a polska kultura religijna*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2021, t. 24, s. 67-85.

¹² A. Demenko, *Wypowiedź jako czynność sprawcza...*, s. 147.

¹³ Por. M. Budyn-Kulik, *Znieważenie uczuć religijnych – analiza dogmatyczna i praktyka ścigania*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2014, t. 19, s. 100.

¹⁴ M. Żukowska, *Kryminalizacja obrazy uczuć religijnych w polskim prawie karnym*, „Zeszyty Prawnicze” 2016, nr 1, s. 205.

¹⁵ Za: A. Draguła, *Od teologii do prawa wobec obrazy uczuć religijnych*, w: *O wolność słowa i religii. Praktyka i teoria*, red. F. Longchamps de Bérier, K. Szezucki, Warszawa 2016, s. 356.

uki, ateizmu, uczuć związanych z wiernością małżeńską, a nawet przynależnością do fanklubu sportowego¹⁶.

Można spotkać także radykalne, odwołujące się do marksistowskich założeń kryminologii krytycznej, tezy, że przestępstwo obrazy uczuć religijnych zostało skonstruowane jako instrument politycznej dominacji przedstawicieli Kościoła¹⁷, a ochrona religii, która stanowi istotną część panujących w społeczeństwie stosunków, ma być narzędziem walki o władzę¹⁸. Karanie przez państwo polskie za obrazę uczuć religijnych jest w pewnych środowiskach odbierane i przedstawiane jako forma przemocy symbolicznej i instytucjonalnej opresji, płynącej ze strony władzy opartej na mandacie katolickiej większości. Do tej narracji odwołuje się część przedstawicieli mniejszości seksualnych, dopuszczająca się w ramach swobodnego buntu wobec tradycyjnych norm społecznych kontrowersyjnych, nieraz wyraźnie znieważających uczucia religijne form ekspresji. W ich zamyśle ostentacyjne naruszenie religijnego tabu i wpisanych weń sposobów myślenia jest efektywnym i efektywnym protestem, torującym drogę przemian na niwie moralności społecznej. Jako przykład tego rodzaju akcji wskazuje się np. rozpowszechnianie wizerunku Matki Boskiej Częstochowskiej z tęczową aureolą. Tęcza – uznana także przez sąd jako symbol społeczności LGBT¹⁹ – została wpisana jako aureola w ikonę jasnogórską, co wielu katolików odebrało jako bolesne i nieuprawnione. Opór części katolików domagających się prawnokarnej reakcji był porównywany przez stronę przeciwną nawet do „zachowań faszystów w latach 30. XX wieku”²⁰. W ocenie tęczowej aureoli były jednak podzielone nawet środowiska katolickie. Były osoby, które mówiły, że tęcza ich obraża, i osoby, które twierdziły, że nie jest to dla nich obraźliwe²¹.

Nie można w końcu pominąć faktu zróżnicowania ocen publicznych zachowań obrazoburczych wśród przedstawicieli praktyki wymiaru sprawiedliwości, to jest sędziów, prokuratorów i funkcjonariuszy policji, prowadzących postępowania karne w sprawach z art. 196 k.k. W ocenie prawnej coraz większe znaczenie zdają się mieć poglądy dominujące w danym środowisku prawniczym, np. prokuratorskim lub sędziowskim, a niekiedy nawet osobisty światopogląd osoby pełniącej funkcję organu procesowego. Również ekspertyzy biegłych w tego typu

---

¹⁶ O. Sitarz, *Ratio legis kryminalizacji naruszania uczuć religijnych (i bluźnierstwa)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2021, nr 4, s. 505-531.

¹⁷ W. Brzozowski, *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych w Konstytucji*, Warszawa 2011, s. 86.

¹⁸ M. Żukowska, *Kryminalizacja...*, s. 204.

¹⁹ Wyrok Sądu Rejonowego w Płocku z dnia 2 marca 2021 r., II K 296/20, Legalis nr 2540611.

²⁰ A. Ambroziak, „Kościół odjechał od miłości. Bliżej mu do faszystów” – aktywistki po wyroku ws. tęczowych Maryjek, <https://oko.press/kosciol-odjechał-od-milosci-bliżej-mu-do-faszystow-aktywistki-po-wyroku-ws-teczowych-maryjek/> [dostęp: 15.04.2023].

²¹ A. Draguła, K. Kolska, *Waloryzowanie głupoty*, „W drodze” 2019, nr 10, <https://wdrodze.pl/article/waloryzowanie-glupoty/> [dostęp: 15.04.2023].

sprawach bywają od siebie zdecydowanie odległe. Nie inaczej jest w przypadku opinii przedstawicieli jursprudencji.

Czy wskazane wyżej argumenty powinny skutkować wykreśleniem art. 196 k.k.? W mojej ocenie nie. Powinna się jednak zmienić znacząco perspektywa uzasadniania karalności obrazy uczuć religijnych. Polskie społeczeństwo jest w coraz większym stopniu pluralistyczne pod względem światopoglądowym. Ochrona prawna uczuć religijnych (prawnokarne zakazy publicznych aktów profanacyjnych) służy zaś pokojowej koegzystencji różnych grup religijnych. Miękką kryminalizacja obrazy uczuć religijnych jest dobrą tamą dla eskalacji przemocy w relacjach społecznych²².

2. OBRAZA UCZUĆ RELIGIJNYCH JAKO MOWA NIENAWIŚCI

D. Bach-Golecka zwraca uwagę na to, że z perspektywy europejskiej widać ewolucję unormowań prawnych, polegającą na uchylaniu tradycyjnych regulacji odnoszących się bezpośrednio do bluźnierstwa, a zamiast tego wprowadzaniu unormowań dotyczących przestępstw związanych z mową nienawiści lub nienawiści religijnej (*religious hatred*). Prawnokarne zakazy tradycyjnie rozumianego bluźnierstwa ustępują wolności wypowiedzi, natomiast ochrona uczuć religijnych, osadzona w prawie do wolności religijnej, przenosi się na regulacje, które mają chronić osoby wierzące przed celowymi, obrażającymi działaniami, naruszającymi ich przekonania religijne, co ma służyć zagwarantowaniu porządku publicznego i umożliwić pokojowe współistnienie grup wyznaniowych²³.

Przestępstwo obrazy uczuć religijnych można zatem i warto postrzegać jako odmianę przestępstwa mowy nienawiści (*hate speech*), które z kolei należy do rodzaju przestępstw z nienawiści (*hate crimes*). Definiuje się je jako przestępstwa skierowane przeciwko ludzkości, życiu, zdrowiu, wolności, mieniu, mirowi domowemu, czci itp., w wyniku których ofiara, pomieszczenie lub przedmiot, na którym dokonuje się przestępstwa, dobierane są ze względu na faktyczne lub domniemane powiązanie, przynależność, członkostwo lub udzielanie wsparcia grupie wyróżnionej na podstawie cech charakterystycznych wspólnych dla jej członków, takich jak faktyczna lub domniemana rasa, narodowość, pochodzenie etniczne, język, kolor skóry, religia, płeć, wiek, niepełnosprawność, orientacja seksualna lub inne analogiczne cechy²⁴. Mowa nienawiści (język nienawiści, język pogardy) traktowana jest jako wszelkie wypowiedzi słowne i pisemne, także

²² M. Skwarzyński, *Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w sprawie sygn. akt SK 54/13 w przedmiocie przestępstwa obrazy uczuć religijnych w świetle standardów strasburskich*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 8 (2016), s. 124.

²³ D. Bach-Golecka, *Akt bluźnierczy w świetle prawa europejskiego*, w: *Odpowiedzialność karna artysty za obrazę uczuć religijnych*, red. F. Cieply, Warszawa 2014, s. 117-118.

²⁴ M. Duda, J. Kurczak, *Wstęp*, w: *Ofiary przestępstw z nienawiści*, red. L. Mazowiecka, Warszawa 2013; E. Ryłko, *Jak mówić o przestępstwach z nienawiści?*, w: *Przemoc motywowana uprzedzeniami. Przestępstwa z nienawiści*, red. A. Lipowska-Teutsch, E. Ryłko, Warszawa 2007, s. 11.

eksponowanie określonych symboli, obrażające, lżące, poniżające i wyszydające jednostki lub grupy społeczne, w tym także ze względu na ich przynależność religijną. Celem zachowań jest wywołanie lub podtrzymanie nienawiści albo niechęci do danej grupy.

Mowę nienawiści postrzega się jako upubliczniąną przemoc werbalną, a niekiedy także jako wyraz „nienawiści kolektywnej”. Współczesne regulacje zapobiegające aktom publicznej profanacji przedmiotu czci religijnej w mniejszym stopniu odnoszą się do działań chroniących przekonania religijne jako takie lub oparty na normach religijnych ład społeczny, zyskują natomiast wymiar personalistyczny i demokratyczny, chroniąc przed aktami opresji, znieważenia, stygmatyzacji, dyskryminacji, jak również zapobiegając możliwym niepokojom społecznym i naruszeniom porządku publicznego. Kryminalizacja obrazy uczuć religijnych powinna być zatem uzasadniana potrzebą zapewnienia należytej ochrony godności człowieka²⁵ i spokoju publicznego²⁶.

Gwarancje szanowania uczuć religijnych zabezpieczają ogólne zasady prowadzenia debaty publicznej z uznaniem godności osób w niej uczestniczących. Respektowanie reguł pokojowego prowadzenia dyskursu, w tym zakaz stosowania mowy nienawiści, przyczynia się do utrzymania ładu i porządku publicznego w demokratycznym społeczeństwie²⁷. Wulgarne akty godzące w symbole religijne są z reguły odbierane przez wyznawców danej religii jako wymierzone w poczucie bezpieczeństwa ich członków, a to w określonych sytuacjach może pogłębiać antagonizm społeczny. R. Smoczyński trafnie wskazuje, że unikanie działań, które mogą wzniecać ekstremizm religijny, leży w szeroko rozumianym interesie społecznym. Kultura polityczna społeczeństw europejskich, doświadczonych wojnami religijnymi, świadomych ambiwalencji zasobów religijnych, zaleca unikanie atakowania obiektów i tożsamości religijnych. Zadaniem polityki jest redukcja intensywnego antagonizmu (konfliktu wrogów delegitymizujących swoje tożsamości) i przesuwanie konfliktu społecznego w stronę sporu nie naruszającego pewnych wspólnych granic symbolicznych, po przekroczeniu których rywal staje się wrogiem, a polityka antagonistyczna rozбивa wspólnotę, w wyniku czego tracą wszyscy. Akt znieważenia osób o odmiennej tożsamości religijnej i światopoglądowej może podważyć wspólną symboliczną podstawę uczestników demokratycznej debaty, a także wzniecać populizm i fanatyzm, a tym samym szkodzić stabilności demokracji²⁸.

W ramach organizacji europejskich zwraca się uwagę na to, że fundamentem pokojowej koegzystencji wyznawców różnych religii w społeczeństwie plurali-

²⁵ K. Szczucki, *Kryminalizacja na przykładzie przestępstwa obrazy uczuć religijnych*, w: *O wolność słowa i religii. Praktyka i teoria*, red. F. Longchamps de Bérier, K. Szczucki, Warszawa 2016, s. 66-69.

²⁶ O. Sitarz, *Ratio legis kryminalizacji...*, s. 505-531.

²⁷ D. Bach-Golecka, *Akt bluźnierczy...*, s. 122.

²⁸ R. Smoczyński, *Kontrowersje dotyczące urażania uczuć religijnych: analiza wybranych aspektów debaty publicznej*, „Kultura i Społeczeństwo” 2019, nr 3, s. 239-240.

stycznym jest szacunek dla zasady równości i niedyskryminacji ze względu na przynależność religijną. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) podkreśla konieczność walki z przestępstwami popełnianymi z nienawiści przeciwko różnym grupom religijnym. I tak piętnuje się chociażby oparte na antyislamskich uprzedzeniach przestępstwa, intencjonalnie popełniane przeciwko muzułmanom, takie jak fizyczne napaście, niszczenie ich sklepów i restauracji, które to czyny sięją strach wśród lokalnej społeczności muzułmańskiej i mają na celu wymuszenie zmiany jej religijnej tożsamości i obyczajów²⁹. Na problem antyislamskich uprzedzeń, stygmatyzacji i dyskryminacji zwraca uwagę Komisja Europejska, potępiając przypadki przestępstw z nienawiści, takie jak m.in. profanacja cmentarzy, meczetów i innych obiektów związanych z muzułmańskim kultem i edukacją religijną³⁰. Komisja Europejska zaleca państwom członkowskim kryminalizację i skuteczne ściganie przestępstw z nienawiści, w tym m.in. profanacji i niszczenia meczetów, domów modlitwy, szkół, centrów kultury, cmentarzy i ich symboli, utrudniania przemocą lub groźbą praktykowania rytuałów i nabożeństw religijnych³¹. Wprowadzenie analogicznych regulacji zaleca się także w celu ochrony społeczności żydowskiej, piętnując m.in. akty profanacji żydowskich synagog, cmentarzy i pomników³², zalecając kryminalizację aktów niszczenia mienia ze względu na jego żydowską konotację, profanacji i niszczenia synagog, żydowskich domów modlitwy, szkół, cmentarzy, miejsc upamiętnienia i symboli³³.

Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie raportuje jednocześnie przestępstwa z nienawiści popełnione przeciwko chrześcijanom, począwszy od wulgarnych graffiti, aż do aktów wandalizmu i przemocy. Wymieniane przez OBWE przykładowe przestępstwa z nienawiści popełniane przeciwko chrześcijanom to malowanie symboli satanistycznych na obiektach kultu, profanacje kościołów, cmentarzy, obrazów i figur sakralnych, pomników, hostii konsekrowanych, ataki fizyczne lub werbalne na osoby duchowne, ewangelizatorów czy konwertytów. Istotą tego rodzaju przestępstw przeciwko wyznawcom religii chrześcijańskiej jest zakomunikowanie chęci wykluczenia ich ze społeczeństwa. Podkreśla się zarazem potrzebę walki z tego typu aktami nienawiści³⁴. Warto zaznaczyć, że podejmowane niekiedy próby różnicowania oceny szkodliwości obrazy uczuć

²⁹ The Organization for Security and Co-operation in Europe. Office for Democratic Institutions and Human Rights, *Anti-Muslim Hate Crime. Hate Crime Reporting*, <https://www.osce.org/odihr/373441> [15.04.2023].

³⁰ European Commission, *ECRI General Policy Recommendation No. 5 (revised) on preventing and combating anti-Muslim racism and discrimination. Adopted on 8 December 2021*, Strasbourg 2022, s. 12-18.

³¹ Tamże, s. 29.

³² European Commission, *ECRI General Policy Recommendation No. 9 (revised) on preventing and combating Antisemitism. Adopted on 1 July 2021*, Strasbourg 2021, s. 6.

³³ Tamże, s. 15-16.

³⁴ *Anti-Christian Hate Crime. OSCE ODIHR Hate Crime Reporting*, https://www.osce.org/files/f/documents/4/a/389468_3.pdf [15.04.2023].

religijnych w zależności od wyznania i twierdzenie, że określonym grupom religijnym (np. katolikom) powinien przysługiwać niższy poziom ochrony prawnej³⁵, nie znajduje prawnego uzasadnienia i grozi eskalacją zachowań dyskryminacyjnych i przemocowych wobec tej grupy.

PODSUMOWANIE

Zgłaszane w ostatnich latach postulaty dekryminalizacji zachowań stanowiących obrazę uczuć religijnych nie znajdują uzasadnienia. W gruncie rzeczy odwołują się one do szybko postępujących zmian społecznych i kulturowych, w tym laicyzacji polskiego społeczeństwa, zwiększenia pluralizmu w sferze przekonań religijnych i światopoglądowych, potrzeby ochrony wartości demokracji liberalnej. Tymczasem gwarantowana na gruncie art. 196 k.k. prawnokarna ochrona uczuć religijnych, w aktualnych i prognozowanych na najbliższe dekady realiach społecznych, wydaje się jeszcze bardziej potrzebna teraz i w przyszłości, niż miało to miejsce w latach ubiegłych. Odpowiedzialność karna grożąca za obrazę uczuć religijnych nie chroni bowiem jednej konkretnej religii lub wyznania, nie betonuje kulturowo-religijnego monolitu. Przeciwnie – jak na to wskazują doświadczenia europejskie – zabezpiecza pluralizm i możliwość prowadzenia dialogu społecznego, zapobiega radykalizacji postaw i eskalacji konfliktów na tle religijnym i etnicznym, służy ochronie godności człowieka, jego wolności religijnej, praw grup wyznaniowych do pokojowej koegzystencji z innymi grupami w ramach jednego demokratycznego organizmu państwowego oraz zachowania w pluralistycznym i liberalnym społeczeństwie własnej tożsamości i odrębności, w końcu ochrony przed aktami nienawiści ze strony radykałów, stygmatyzacją, dyskryminacją, prześladowaniem i przemocą.

BIBLIOGRAFIA

- Ambroziak A., „*Kościół odjechał od miłości. Blżej mu do faszystów*” – aktywistki po wyroku ws. *teczowych Maryjek*, <https://oko.press/kosciol-odjechał-od-milosci-blziej-mu-do-faszystow-aktywistki-po-wyroku-ws-teczowych-maryjek/> [dostęp: 15.04.2023].
- Anti-Christian Hate Crime. OSCE ODIHR Hate Crime Reporting*, https://www.osce.org/files/f/documents/4/a/389468_3.pdf [dostęp: 15.04.2023].
- Bach-Golecka D., *Akt bluźnierczy w świetle prawa europejskiego*, w: *Odpowiedzialność karna artysty za obrazę uczuć religijnych*, red. F. Ciepły, Warszawa 2014, s. 110-125.
- Brzozowski W., *Bezstronność światopoglądowa władz publicznych w Konstytucji*, Warszawa 2011.

³⁵ R. Smoczyński, *Kontrowersje...*, s. 229.

- Budyn-Kulik M., *Znieważenie uczuć religijnych – analiza dogmatyczna i praktyka ścigania*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2014, t. 19, s. 100-137.
- Cebula S., *Obraza uczuć religijnych, czyli kontrowersje wokół artykułu 196 kodeksu karnego*, „Studia Religiolegica” 45,4 (2012), s. 293-300.
- Demenko A., *Wypowiedź jako czynność sprawcza – na przykładzie znieważenia przedmiotu czci religijnej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 78,4 (2016), s. 137-149.
- Draguła A., *Od teologii do prawa wobec obrazy uczuć religijnych*, w: *O wolność słowa i religii. Praktyka i teoria*, red. F. Longchamps de Brier, K. Szczucki, Warszawa 2016, s. 345-360.
- Draguła A., Kolska K., *Waloryzowanie głupoty*, „W drodze” 2019, nr 10, <https://wdrodze.pl/article/waloryzowanie-glupoty/> [dostęp: 15.04.2023].
- Duda M., Kurczak J., *Wstęp*, w: *Ofiary przestępstw z nienawiści*, red. L. Mazowiecka, Warszawa 2013.
- European Commission, *ECRI General Policy Recommendation No. 5 (revised) on preventing and combating anti-Muslim racism and discrimination. Adopted on 8 December 2021*, Strasbourg 2022.
- European Commission, *ECRI General Policy Recommendation No. 9 (revised) on preventing and combating Antisemitism. Adopted on 1 July 2021*, Strasbourg 2021.
- Falski J., *Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 25 października 2018 r. w sprawie E.S. vs. Austria, skarga nr 38450/12*, „Przegląd Sejmowy” 159,4 (2020), s. 215-230.
- Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 czerwca 1994 r., K 17/93, OTK 1994/1, poz.11.
- Ochrona uczuć religijnych standardem wielu państw Unii Europejskiej – analiza Ordo Iuris*, <https://ordoiuris.pl/wolnosc-sumienia/ochrona-uczuc-religijnych-standardem-wielu-panstw-unii-europejskiej-analiza-ordo> [dostęp: 13.04.2023].
- Ochrona uczuć religijnych w wybranych państwach Europy. Analiza prawoporównawcza z uwzględnieniem orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, <https://ordoiuris.pl/wolnosc-sumienia/ochrona-uczuc-religijnych-w-wybranych-panstwach-europy-analiza-prawoporownawcza-z> [dostęp: 13.04.2023].
- Roszkiewicz J., *Prawo do poszanowania uczuć religijnych w świetle konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 82,2 (2020), s. 109-122.
- Pasek Z., *Czy miesięcznice smoleńskie były uroczystościami religijnymi? Prawo a polska kultura religijna*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 24 (2021), s. 67-85.
- Ryłko E., *Jak mówić o przestępstwach z nienawiści?*, w: *Przemoc motywowana uprzedzeniami. Przestępstwa z nienawiści*, red. A. Lipowska-Teutsch, E. Ryłko, Warszawa 2007, s. 11-12.
- Sitarz O., *Ratio legis kryminalizacji naruszania uczuć religijnych (i bluźnierstwa)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2021, nr 4, s. 505-531.
- Skwarzyński M., *Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w sprawie sygn. akt SK 54/13 w przedmiocie przestępstwa obrazy uczuć religijnych w świetle standardów strasburskich*, „Przegląd Prawa Wyznaniowego” 8 (2016), s. 115-127.

- Smoczyński R., *Kontrowersje dotyczące urażania uczuć religijnych: analiza wybranych aspektów debaty publicznej*, „Kultura i Społeczeństwo” 2019, nr 3, s. 225-244.
- Szczucki K., *Kryminalizacja na przykładzie przestępstwa obrazy uczuć religijnych*, w: *O wolność słowa i religii. Praktyka i teoria*, red. F. Longchamps de Bériet, K. Szczucki, Warszawa 2016.
- The Organization for Security and Co-operation in Europe. Office for Democratic Institutions and Human Rights, *Anti-Muslim Hate Crime. Hate Crime Reporting*, <https://www.osce.org/odihr/373441> [dostęp: 15.04.2023].
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138).
- Wyrok Sądu Rejonowego w Płocku z dnia 2 marca 2021 r., II K 296/20, Legalis nr 2540611.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 października 2015 r., SK 54/13, OTK ZU-A 2015, nr 9, poz. 142.
- Żukowska M., *Kryminalizacja obrazy uczuć religijnych w polskim prawie karnym*, „Zeszyty Prawnicze” 2016, nr 1, s. 201-217.